

JOHAN VELTEN:

Nostalgi

Med alle oppkjøp, fusjoner og andre store omveltninger som preger arbeidslivet, blir mange - med god grunn - nostalgiske når de tenker tilbake til gamle dager. Det var bedre før. Før virksomheten ble kjøpt opp av svensker. Eller før den ble slått sammen med den største konkurrenten og *våre folk* ble til tapere som spiller annenfiolin i alle sammenhenger.

Nostalgi er en følelse som i årenes løp har endret innhold. Karin Johannisson, professor i idéhistorie i Uppsala, skrev for noen få år siden en spennende bok om nostalgis historie. Etter å ha sett hvor sterk nostalgien er i en del virksomheter, tok jeg boken frem igjen og leste den på nytt. Her er noen smakebiter fra boken hennes, og noen refleksjoner over temaet sett ut fra dagens situasjon i arbeidslivet. Den opprinnelige betydningen av ordet kan gi nyttige assosiasjoner i vår tid.

I 1768 skrev den 19 år gamle medisinerstudenten Johannes Hofer en liten avhandling om militære desertører, hvor han slo sammen de greske ordene *nostos*, hjemkomst og *algos*, smerte og ga oss ordet *nostalgi*. Dette ble raskt en populær diagnose blant militærleger. Soldater som ble angrepet av denne fortærende lidelsen ble tause, grublende, asosiale og apatiske. I verste fall hadde sykdommen dødelig utgang. «Jeg har åpnet mange lik av soldater som har dødd av denne sykdommen», skriver 1700-tallslegen Leopold Auenbrugger.

Hjertet som brast

Det ble fortalt skrekkelige historier om sveitsiske soldater som ved synet av malerier fra hjemtrakten og lyden av nasjonalromantiske toner fremført på gjeterlur, ble så sterkt angrepet av nostalgi at de tok sitt eget liv. Heimweh het det i deres eget språk. Skotske soldater hadde omtrent den samme reaksjonen da de hørte toner fra en sekkepipe. De brast spontant ut i utrøstelig gråt, og mange deserterte for å vende tilbake til hjemlige fjelltrakter. Dersom de ikke lyktes med dette, døde de av sorg. Brustent hjerte var et norsk uttrykk med omtrent samme meningsinnhold. I moderne tid har uttrykket blitt forbeholdt kjærlighetsorg.

Nostalgi ble en tosidig utfordring for militærlegene. Dels skulle de finne en virkningsfull kur for de som var angrepet av lidelsen, dels skulle de skille de virkelige sykdomstilfellene fra de som bare simulerte. Skarpt blikk, overrumpling og bryske behandlingsmetoder ble de viktigste virkemidlene.

På 1800-tallet skrev en svensk turist hjem fra Paris og fortalte at han var blitt rammet av en så kraftig nostalgi at han var helt ute av stand til å nyte besøket i byen. Han beskrev en nervøs febertilstand hvor han var ute av stand til å oppleve de omgivelsene han befant seg i. Tankene var som fastspikret til hjemmet og han virret omkring uten mål og mening.

Nostalgi dekket altså et bredt spekter av sorg og lengsler, før det rundt annen verdenskrig forsvant som diagnose og gled ut av språket i sin opprinnelige betydning. På 1970-tallet kommer ordet tilbake med et nytt innhold. Nå var det ikke lenger en lengsel etter et sted, hjemtrakten, men lengsel etter en svunnen tid. En tid med kvaliteter som var gått tapt. Dette var gjerne en bittersøt følelse med melankolske islett. Med sin megahit «By The Rivers Of Babylon» satte Boney M lengselen inn i et religiøst perspektiv, mens kommunistene snakket om nostalgi i betydningen en reaksjonær og manipulert forherligelse av svunne tider og samfunnsformer.

Synergi og sorg

Kanskje kan dette tilbakeblikket på nostalgi gi oss verdifulle refleksjoner til vår egen tid. Fusjoner og oppkjøp fører til mye sorg og savn hos dem som blir berørt. Synergi heter det i fusjonsprospektene og oppkjøpsplanene. Alle vet at det betyr at mange vil miste jobben og enda flere vil få en arbeidssituasjon som er mindre givende enn hva de hadde før.

Å bli overtallig er omtrent det samme som synergi. Bedriften skal klare seg med færre folk og man får gjerne noen kroner i sluttoppgjør før man begir seg ut på vandring for å finne noen som har bruk for ens evner og krefter. Det

sier seg selv at dette kan fremkalle nostalgi, i gammel betydning av ordet. En lengsel som er så sterk at den fremkaller sykdom. Lengsel tilbake til den tiden man var en viktig brikke i bedriftens liv, og hvor man utførte arbeidsoppgaver man kjente godt og visste at man mestret. Den trygge, gode tiden.

Men også de som får beholde jobben, kan bli rammet av den farlige lidelsen. Tankene vender stadig tilbake til gamle tider i en slik grad at man, på samme måte som den omtalte Paris-turisten, er ute av stand til å oppleve de omgivelsene man befinner seg i. De severdigheter og kvaliteter som finnes der man er, forsvinner i lengselen etter det som var. Gamle relasjoner og gamle helter skygger for de nye.

Samtidig stiller den nye situasjonen helt nye krav til medarbeiderne. Man skal prestere på et annet nivå enn før. Noe skal strekke seg til nye høyder, mens andre skal utføre oppgaver som ligger langt under deres kompetansenivå. Begge deler kan virke frustrerende, og lengselen tilbake til gamle tider kan bli så sterk at man blir syk av det.

Hukommelsen er selektiv

Lengselen tilbake i tid er ikke basert på objektive fakta. Det var faktisk ikke så strålende som minnene skulle tilsi. Nostalgi er basert på selektive utvalg av minner. Små glimt av lykke og tilfredshet fyller hele bilderammen og fremstår dermed som det hele, mens det i virkeligheten bare er et fragment. Hverdagen kunne fortone seg som krevende også den gangen, og de man arbeidet sammen med hadde sine sider, både gode og dårlige.

Kanskje kan det ligge en helbredende kime i å innse at man lider av nostalgi? Å sette navn på problemet kan iblant være halve løsningen. Ved å erkjenne at det handler om sorg og lengsel etter svunne følelser (ikke svunne tider) kan vi kanskje se en vei videre. De svunne følelsene handler gjerne om opplevelse av en situasjon som var begripelig og som man mestret. Hvor man var en del av et fellesskap som var kjent og trygt, og man selv var en viktig person. Nå sliter man med å finne en plass og et stædet hvor man føler seg trygg og tilstrekkelig.

Militærlegenes løsninger fra 1600-tallet: skarpt blikk, overrumpling og bryske behandlingsmetoder, er ikke egnet til å helbrede dagens nostalgi i arbeidslivet. Kritik og anklager er heller ingen gode behandlingsmetoder for sorg og savn. I stedet for å kritisere folk for at de snakker om «gode gamle dager» bør vi heller lytte til hva innholdet er i disse minnene. Det som skal til, er antakelig en erkjennelse av problemet, og noen gode samtaler om hvordan vi, her og nå, kan oppleve en arbeidssituasjon hvor man føler seg tilstrekkelig og trygg.

I stedet for å legge lokk på nostalgien og kreve at alle skal legge historien bak seg og bare se fremover, bør vi kanskje oppmuntre til å undersøke hva minnene inneholder, med henblikk på å gjenskape og fornye dette i dagens virkelighet. Målet bør være at nåtidens opplevelser overgår historien. Da kan det bittersøte tilbakeskuende perspektivet erstattes av felles innsats for en felles framtid.

Det kan nok også være sunt å erkjenne at hjemlengsel er noe dypt menneskelig. Den svenske legen og vitenskapsmannen Carl von Linné (1707-78) antydte langt på vei at han selv døde av det. Han etterlot seg en lapp hvor han med skjelvende gammelmannsskrift hadde skrevet «Nostalgia – Stenbrohult». Det var hans barndomshjem.

Johan Velten er forfatter og rådgiver.
Han driver firmaet TeamWork OU AS.
E-post: johan.velten@teamwork.no
<http://www.teamwork.no>

Liv & ledelse

«Målet bør være at nåtidens opplevelser overgår historien. Da kan det bittersøte tilbakeskuende perspektivet erstattes av felles innsats for en felles framtid.»

Kunnskap er ferskvare

Personal - Lønn - Regnskap/skatt

INFO TJENESTER

www.infotjenester.no